

9 Obóz Reichs Arbeit Dienst

GPS: 51.128778, 16.568222

Trudno uwierzyć, że w tym spokojnym miejscu znajdował się kiedyś niemiecki obóz Służby Pracy Rzeszy (RAD). W latach 30. i 40. XX wieku młodzi mężczyźni mieszkali tu, pracowali (wykonywali m.in. prace drogowe i melioracyjne) i uczestniczyli w szkoleniach służących nazistowskiej indoktrynacji oraz przygotowaniu do wstąpienia do Wehrmachtu. Dziś obozowych budynków już nie ma, ale w terenie można natrafić na ślady dawnych zabudowań.

Około 200 metrów na północ od dawnego obozu RAD, tuż przy ścieżce, znajdują się stawy. Ile dokładnie ich jest?

- A trzy I dwa O cztery

10 Stacja Kolejowa – Środa Śląska

GPS: 51.189251, 16.605971

Kiedy w 1844 roku dotarła tu kolej, dworzec powstał aż 4 km od Środy Śląskiej. Dlaczego? Tory poprowadzono po płaskim terenie, omijając położone na wzniesieniu miasto, aby ułatwić przewóz towarów. Dla Wrocławia ważniejsza też była Malczyce. Dopiero w 1926 roku uruchomiono małą kolejkę, która dowoziła pasażerów aż na średzki rynek, pod sam ratusz! Podróż trwała zaledwie 13 minut, a wagony przypominały tramwaje.

Który zestaw zawiera trzy miejscowości, w których zatrzymują się pociągi kursujące przez stację „Środa Śląska”?

- R Lubin, Nowa Sól, Wołów
C Zielona Góra, Bolesławiec, Tuplice
S Wrocław, Drezno, Malczyce

11 Kościół w Szczepanowie

GPS: 51.189251, 16.605971

Czy wiecie, że wieża tego kościoła skrywała kapsułę czasu? Świątynię wzniesiono w latach 1864–1867 dla ewangelików. Według relacji Berty von Loesch po wojnie z wieży zdjęto pozłacaną kulę z dokumentami upamiętniającymi budowę kościoła. Większość zniszczono, a jedyny ocalały dokument trafił w 1973 roku do rodziny von Loeschów. Dziś kościół służy katolikom. Przed wejściem stoi figura Chrystusa na postumencie dawnego pomnika mieszkańców poległych w I wojnie światowej. Na kamiennym cokole zachował się wieniec laurowy – symbol pamięci o poległych.

Kogo przedstawia płaskorzeźba nad bocznymi drzwiami?

- C Maryję z Dzieciątkiem Z Jezusa z księgą S Św. Józefa z lilią

Jak zdobyć tajne hasło?

1. Odwiedź **11 miejsc** zaznaczonych na mapie.
2. W każdym miejscu przeczytaj opis, rozejrzyj się uważnie i **wybierz prawidłową odpowiedź** spośród trzech możliwych.
3. Każdej odpowiedzi przypisana jest litera - **wpisz ją** do odpowiedniego pola w Karcie Odkrywcy.
4. Gdy zdobędziesz wszystkie 11 liter, **powstanie hasło** składające się z jednego wyrazu.

UWAGA! Nie musicie odwiedzać miejsc w podanej kolejności. Ważne, aby zdobyte litery trafiły do właściwych pól.

Nie śmieć

Nie niszczyć przyrody

Nie wchodzić na tereny prywatne

Projekt dofinansowany ze środków Programu „Działalność Lokalna” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce przy wsparciu Krainy Legów Odrzańskich.

Towarzystwo Miłośników Ziemi Średzkiej
prezentuje

PÓŁNOC GMINY ŚRODA ŚLĄSKA

Średzka gra o historię

międzypokoleniowe odkrywanie
lokalnego dziedzictwa

RODZINNA GRA
TERENOWA

11 miejsc

Czy jesteście gotowi na podróż w czasie?

Tuż obok nas kryją się miejsca, które pamiętają zupełnie inny świat. Wyruszcie na wyprawę po Ziemi Średzkiej i odkryjcie lokalne historie, tajemnice i skarby przeszłości.

1

Folwark Eichworwerk

GPS: 51.174600, 16.556311

Czy uwierzycie, że ponad 100 lat temu w środku lasu tętniło życie towarzyskie? Dawny folwark Eichvorwerk koło Jastrzębiec był popularnym miejscem wypoczynku mieszkańców Środy Śląskiej. Działała tu gospoda, w której można było zjeść posiłek, posłuchać muzyki i spotkać znajomych. Okoliczne leśne ścieżki zachęcały do spacerów. Dziś po dawnym miejscu rozrywki pozostały jedynie ślady, a jego historię powoli odzyskuje las.

Rozejrzyjcie się uważnie. Co pozostało po dawnej gospodzie?

- P** Fragmenty fundamentów
S Kamienne schody i fragment muru
R Murowana studnia i fragmenty ogrodzenia

2

Dawny cmentarz katolicki

GPS: 51.121950, 16.624672

Każdy stary nagrobek jest jak zamknięta księga, w której zapisano fragment czyjegoś życia. Na dawnym cmentarzu katolickim w Szczepanowie zachowały się przedwojenne nagrobki niemieckich mieszkańców. Można na nich odnaleźć dawne nazwiska, daty i symbole religijne. Przypominają o czasach, gdy wieś nazywała się Stephansdorf, a jej mieszkańcy należeli do różnych wspólnot wyznaniowych. Jest tu także niezwykle krzyż, który przez lata został niemal pochłonięty przez rosnące drzewo. Spróbuj go odnaleźć. Jego zdjęcie wykorzystano na okładce książki Mieczysława Gorzki, pisarza związanego ze Szczepanowem.

Jaki tytuł nosi ta książka?

- A** Martwy sad **O** Totentanz **E** Iluzja

3

Dwór obronny w Jastrzębcach

GPS: 51.186780, 16.557424

W Jastrzębcach stoi ponad 450-letni dwór, który dawniej otaczała fosa. Zbudował go Ernest von Sommerfeld, cesarski radca. Choć dwór przetrwał II wojnę światową bez większych zniszczeń, po 1945 roku przestał być szlachecką rezydencją. Urządzono w nim biura oraz mieszkania pracowników Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Nad wejściem znajdowała się kamienna tablica z datą budowy. Gdy dwór zaczął niszczeć, jeden z mieszkańców uratował tablicę i przekazał ją do Muzeum Regionalnego w Środzie Śląskiej. Dzięki temu ocalał ważny fragment historii tego miejsca.

Jaka data widniała na tablicy, którą przeniesiono do muzeum?

- R** 1239 **S** 1565 **T** 1841

4

Zielona Łąka obok Przedmościa

GPS: 51.205108, 16.656187

Czy cała miejscowość może zniknąć z mapy? Zielona Łąka, dawniej Grünthal, była niewielką osadą leśną niedaleko Przedmościa. W połowie XIX wieku mieszkały tu 53 osoby w dziewięciu domach. Istniały również folwark i leśniczówka. Dawniej wypasano tu bydło, a okoliczne łąki należały niegdyś do Środy Śląskiej. Dziś las skrywa pozostałości fundamentów i gospodarstw, a o dawnych mieszkańcach przypominają nawet rosnące przy ruinach lilaki.

Oblicz, ilu mieszkańców przypadało średnio na jeden dom. Wynik zaokrąglij do pełnej liczby?

- Z** 6 osób **R** 7 osób **W** 8 osób

5

Krzyż Pokutny w Lipnicy

GPS: 51.20262, 16.564425

W Lipnicy stoi kamienny krzyż przypominający o średniowiecznym zwyczaju pokuty i pojednania. Takie krzyże bywały stawiane przez sprawców zabójstw w ramach ugody z rodziną ofiary. Ale samo wykucie krzyża nie wystarczyło! Sprawca musiał często zapłacić odszkodowanie, pokryć koszty pogrzebu, a czasem nawet odbyć pieszą pielgrzymkę. Wszystko po to, by zakończyć konflikt między rodzinami i zapobiec dalszej zemście. Jaką historię skrywa krzyż w Lipnicy? Tego do dziś nie wiemy.

Jakie drzewa otaczają krzyż?

- I** Dęby **U** Robinie akacjowe **E** Lipy

6

Dawny Browar Feldschlossen

GPS: 51.173935, 16.586459

Czy wiecie, że przy ul. Kasztanowej w Środzie Śląskiej działał kiedyś browar? Należał do bogatego przemysłowca Carla Keila, który oprócz piwa produkował także papierosy. Do dziś zachowały się dawne butelki z jego browaru. Pozostała po nim również niezwykle pamiątka – kamienna figura bez głowy na postumencie (dostrzeżcie ją z chodnika w ogrodzie wśród drzew przy ul. Kasztanowej 1). Przez lata zastanawiano się, gdzie owa głowa się podziała. Okazało się, że znajduje się w Muzeum Regionalnym w Środzie Śląskiej. Poniżej znajduje się jej zdjęcie.

Czyja postać znajduje się na kolumnie?

- K** Gambinusa – patrona piwowarów
J Henryka Brodatego – księcia śląskiego
L Rolanda – legendarnego rycerza

7

Starorzecze Odry w Brodnie

GPS: 51.230590, 16.586083

Czy wiecie, że rzeka potrafi zmienić swój bieg? Starorzecze w Brodnie to pozostałość dawnego koryta Odry. Dziś jest ostoją ryb, ptaków i rzadkich roślin. Przez mokradła prowadzi tu niezwykła, licząca około 250 metrów ścieżka edukacyjna z drewnianymi kładkami i tablicami przyrodniczymi. Można z niej podziwiać trzcinowiska i poznawać tajemnice nadodrzańskiej przyrody. Okolica kryje też ślady osadnictwa sprzed tysięcy lat.

Wskaż zestaw, w którym wszystkie trzy gatunki są charakterystyczne dla tego środowiska:

- I** szczupak, trzcina pospolita, czapla siwa
E turbot, pałka wodna, bocian biały
A szprot, borówka czarna, dzięcioł trójpalczasty

8

Dom dróżnika w Przedmościu

GPS: 51.190671, 16.651790

Stary, opuszczony budynek przy torach to dawny dom dróżnika, który mieszkał tu z rodziną i czuwał nad bezpieczeństwem kolei. Podobne domy stały co 1–1,5 km wzdłuż linii od Przedmościa do Środy Śląskiej. Zanim pojawił się telegraf, dróżnicy przekazywali sobie sygnały dźwiękowe i optyczne, a nocą używali latarni.

Ile okien znajduje się na pierwszym piętrze od strony frontowej budynku?

- T** 3 **S** 1 **W** 2

